

(localitzat per *DAG.* a Sta. Coloma de Farners, Selva), *bolets d'orella* o *orelles* 'girgoles' (localitzat per *DAG.* a Borredà i Sagàs, Berg., i Vilanova de Meià, Nog.); *orella de Judas*, bolet fosc que es fa sobre els troncs vells dels saïcs, *Auricularia Auricula-Judas* (Labèrnia 1839); *orella de llebre*, planta *Bupleurum rigidum* (Labèrnia 1839), i com a sinònim de *candelera*, *Alisma plantago-aquatic* (Font i Quer, *l. c.*, p. 875);⁵ *orella de mula* 'barbes de boc', registrat per JCoromines a Llançà (1958); «*Orella de monjo*: herba Cotyledon» (DTo. 1647), *orella de monjos*, *Cotyledon Umbilicus*, dit també *barretets* (DFa.); *orella d'ós*, sinònim de *borratja de cingle*, *Ramondia Micoi* (Lab. 1839; DFa.); «*Orella de rata*: herba *Myosotis*, auricula muris» (DTo. 1647), sinònim de *pelosella* o *herba cançera*,¹⁵ *Heratium pilosella* (Font i Quer, *l. c.*, p. 873), dit també de *Teucrium polium*, conegut a més amb un altre nom popular de *timó ver* (Font i Quer, p. 650).⁶

Auricula [Lab. 1888] és el duplicat culte d'*orella*.

DERIV.: *Orellada* 'estirada d'orelles' [Lab. 1839];²⁰ al sud de Val., a la zona de Monòver, s'usa en el sentit de 'orelló de l'arada' (Martínez i Ruiz, *Oncle Canyís*, gloss., p. 154). *Orellal* m. pl. 'arracades, penjolls d'orella' [en un ms. d'Argenters de Mall. de 1470 hom diu: «Los oreylals a sis sous lo parell de tres grans, que no's pugan donar per menys» (DAG.); usual avui a València (Escrig).⁷ *Orellana* 'tros de préssec, albercoc o pera tallat en forma de cinta i assecat' [S. xv: «--- una lliura de prunes seques e una lliura e miga de orellanes ---» (BABL xix, 113); 1546; 1575, OPou,³⁰ *ThPu.*: «*Orellanes*: arida frustra persicorum» (p. 197)]; «--- dàtils, pansas, *orellanas*, figues y pinyons ---» (citat per *DAG.* del *Dietari*, 1626-1660, de Miquel Paret; Lab. 1839 defineix: «la molsa de préssec assecada al sol o a l'aire», igualment DFa.); 'pasta fina, fregida' [Mall., Men.; ja en DFgra., s. v. *oreyana*; vegeu també *orelletes*; notem a més *orellana* (au-) 'coca', segons Arqués usual a les Borges Blanques, Garr. (BDLC vi, 53); *orellana de pollancre* o *de poll*, mena de bolet mengivol, *Pleurotus ostreatus*, que creix sobre rabasses i troncs caiguts;⁸ *DAG.* el dóna a Sta. Col. de Farners (Selva) i *AlcM* a l'Emp. i Vallès].

Orellar, intr. 'mourre les orelles un animal' (DFa.), ja en Busa-Nebr. (1507); tr. 'dominar un animal caragolant-li l'orella' (BDC xxii, 173, localitzat a Ribes, Ripol.); 'fer un séc a un angle d'un full d'un llibre, doblegant-lo com a senyal': «els llibres s'amuntegaven damunt la seva taula de treball, i ell els ratllava i els *orellava* i els empudegava de glosses marginals» (Coromines, *Silèni*, pròleg, p. 20). *Oreller* [ant. 'coixí del qui dorm': 1380 «--- I vànoha --- II oreyllers, v mate-laces» (BABL vi, 473); StVicentF: «David --- en aquell lit real, axí ben ornat (quins lançols, quinyes vànoves ---!), e axí com posava lo cap sobre l'oreller, veus que ell plorava» (Sermons i, 169.2), «al desert ---³⁵ Jhesú Christ --- quan lo sol ere post --- prenie una pedra e posave-la en altre loch, on havie a dormir, per *oreller* al cap» (Ms. 276 de Sermons, f° 91r32); mot que ja apareix en un doc. baix llatí de StCugat, de 1078, com a *auricularium*: «concedo ad s. Mariam

Riuipollentis --- lencios II --- et superlectum I de pali et plumacium --- et *auricularium* I qui fuit de Burgs» (Bast.-Bass., 203.11)], cf. fr. *oreiller* (S. XII);⁹ *orellers* [ayrellés] 'orellons de l'arada', fou registrat per JCoromines a Cardós i Vall Ferrera (1933, 1934).

Orellera ['penjoll d'orella', ant.: «--- les oreylleres d'or de vostres mullers ---» (Serra-Amer, *Gènesi*, 82); c. 1460, *Spill*, 2160 'nansa', ant.: «--- barrals grans d'argent, daurats e smaltats en los peus e en los costats e en les *orelleres*» (doc. de 1381, *DAG.*); pl. 'orellons de l'arada' (Lab. 1839); 'peça d'una gorra etc. que cobreix l'orella' (DFa.). *Orelleta* [dim. d'*orella*; pl. 'auricules': 1575, OPou, *ThPu.* «Lo cor ---; les *orelletes* del cor: cordis valvulae» (p. 252); aquest text dóna *orelletes* a més com a sinònim d'*orellons* (vegeu infra); 'anella petita' (BDC XII, 51); 'certa pasta fina i prima fregida': «Ella tenia / hun sols fill car, / --- / tant lo guardaua / i l' apartaua / de tot perill / que féu son fill / hom femení, / ffeut d'alfaní / e d'*orelletes*, / cucre, casquetes, / e viçiat» (*Spill*, 1013); OPou, *ThPu.*: «Bunyols o *orelletes*: Strabilita» (p. 191); el val. Escrig (1851) duu *orelleta de pasta* «oreja de abad (fruta de sartén)», usual avui a Val., i a Eiv. (aquí pron. *urejetes*, Castelló, *Ibiza y Form.*, p. 116) i segons *AlcM* també al Camp de Tarr. i Pla d'Urgell]. *Orelló* ['orellera de l'arada', ja en OPou, *ThPu.*, 1575: «Lo dental ---; los *orellons* o *orelletes*: haec appendix» (p. 82); Lab. 1839 etc.;¹⁰ 'cada una de les dues penques de préssec quan es bada i queda sense el pinyol' (*DAG.*; Escrig); F. Barra en el seu tractat d'artilleria (a. 1642) l'usa com a 'peça en forma d'aleta' (exemple en *DAG.*); més accs. dialectals en *AlcM*.¹¹ *Orellut*, -da [1507, Busa-Nebr.].

Desorellar 'llevar les orelles' [S. xvii, *DAG.*; Lab. 1839], fet damunt *orella*; la forma heretada del llatí vulgar és *eixorellar* id. (fr. *essoriller*, oc. *eisaurelhar*), continuació d'una forma **exauriculare* (REW, 2942a). *Eixorellar* està ben documentat en escrits antics sobretot en referència al costum legal de tallar-li a una persona l'orella o les orelles com a càstic per un delicte: un doc. de 1344 ordena que «tots los *exoreyllats* ayen a anar sens caperó --- e ab lo cap ras» (*AlcM*); en un passatge de StVicentF llegim: «si l'hom és estat cremat, o la mà és stada tallada, o *exorellat* en França o és mort en Aragó ---» (*Sermons* i, 40.3);¹² i en un doc. de 1472 un individu diu: «--- en la qual cosa sí Déus me ajut, jo tinch tanta bona custòdia com m'és possible, car continuament no faç ni he fet sinó açotar, *exorellar* e penjar la gent» i en un de 1528 tenim: «--- fonch assotat, *exorellat*, posat al costell de la dita baronia» (*DAG.*); apareix escrit *axerolat* en un doc. de 1553 (*Man. Ardits* iv, 254); Lab. 1839 duu *exorellar* 'llevar les orelles'. Ha continuat a Mall. en aquest sentit i en l'ac. de 'assenyalar (els pastors) un animal tallant-li un bossí d'orella' (*DAG.*); són les dues accepcions que admet el DFa. Notem tanmateix que a Mall. es diu més aviat *eixoroïar* segons *AlcM*, s. v. *eixorellar* (i igualment a Eivissa segons l'article de Pérez Cabrero: «*achoroïá*, desorejar») amb les variants *xoroïar* i *xeroïar* (aquesta amb metàtesi vocàlica, ve-